

یاسای وهزارهتی تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی

به‌ناوی خوای به‌خشنده و میهره‌بان

به‌ناوی گه‌له‌وه

نه‌نجومه‌نی نیشتمانیی کوردستانی عێراق

ژماره‌ی بریار: ٦

میژووی بریار: ١٩٩٣/٢/٩

بریار

به‌پیتی حوکمی برگه‌ی (١) له ماده‌ی (٥٦) ی یاسای ژماره (١) ی سالی ١٩٩٢ و له‌سه‌ر پێشنیازی وه‌زیری تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی و بریار له‌سه‌ردانی نه‌نجومه‌نی وه‌زیران، نه‌نجومه‌نی نیشتمانیی ههریمی کوردستانی عێراق له‌ دانیشتی روژی ١٩٩٣/٢/٢ دا بریاری ده‌رکردنی ئەم یاسایه‌ی دا: -

یاسای ژماره (١) ی سالی ١٩٩٣ یاسای وهزارهتی تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی

ماده‌ی یه‌که‌م:

مه‌به‌ست له‌م وشانه‌ی خواره‌وه بو مه‌به‌ستی ئەم یاسایه ماناکانی تهنیشتیانه:

- ١- ههریم: ههریمی کوردستانی عێراق.
- ٢- وه‌زاره‌ت: وه‌زاره‌تی تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی ههریم.
- ٣- وه‌زیر: وه‌زیری تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی ههریم.
- ٤- بریکاری وه‌زاره‌ت: بریکاری وه‌زاره‌تی تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی ههریم.
- ٥- نه‌نجومه‌ن: نه‌نجومه‌نی راویژکاری وه‌زاره‌ت.

ماده‌ی دووه‌م:

نامانجی وه‌زاره‌ت ناماده‌کردنی پتویستییه‌کانی له‌ش ساغی ته‌واوه له‌ رووی جه‌سته‌یی و نه‌قلی و ده‌روونییه‌وه بو‌هاوولاتیان و دا‌بین کردنی به‌ته‌نگه‌وه هاتنی کۆمه‌لایه‌تی بو‌خو‌یان له‌ ژیانانداو بو‌خه‌یزانه‌کانیان دوا‌ی مردنیان و به‌دییه‌تانی (ضمان) ی کۆمه‌لایه‌تی سارا‌پایی بو‌کرێکاران، ئەمانه‌ش به‌م ری و شو‌پانه‌ ده‌کرین:

- ١- دامه‌زراندن و به‌رپه‌بردنی (وحده) ی تهندروستی پارێز (وقایه) و

چاره‌سهرکردن (علاج) و پوره‌پیدانیان و بایه‌خدان به‌دام و ده‌زگاکانی به‌تنگه‌وه هاتنی کۆمه‌لایه‌تی و کارو (ضمان) و پوخته‌کردنی کۆمه‌لایه‌تی که بینه‌دام و ده‌زگایه‌کی پوخته‌کردن و راست‌کردنه‌وه و فیکرکاری و هه‌ولدانێ ده‌ستگرتنی خێزانی نه‌وانه‌ی نیشته‌جیتی (وحده) کانی پوخته‌کردنی کۆمه‌لایه‌تین به‌شیه‌یه‌ک که ژبانیتکی سه‌ره‌رزانه‌یان بۆ مسۆگه‌ر بکری و له‌سه‌ر کیتشی (جنوح) به‌دوورین.

۲- بایه‌خدان به‌خزمه‌ت گوزاری ته‌ندروستی و سه‌ره‌تایی و له‌گه‌لیدا به‌تنگه‌وه هاتنی دایکایه‌تی و مندال و ته‌ندروستی قوتابخانه‌و ته‌ندروستی خێزان و پیری.

۳- نه‌هیشتمنی نه‌خۆشیی په‌تاو ده‌ست به‌سه‌ر داگرتنی ری گرتن له‌ گوێزانه‌وه‌ی له‌ ده‌ره‌وه‌ی هه‌ریم بۆ ناوه‌وه‌ی و به‌پێچه‌وانه‌وه‌ یا له‌شوێنیکه‌وه‌ بۆ شوێنیکێ تر و به‌رگرتن له‌ بلاو‌بوونه‌وه‌ی له‌سه‌ر زه‌وی و ناو‌ناو و له‌گه‌ش و هه‌وای هه‌ریمدا.

۴- پاراستنی ژینگه‌ و پوخته‌کردنی و پوره‌پیدانی و پاراستنی شیوازه‌کانی بو‌ارنه‌دان به‌ پیس بوونی.

۵- بایه‌خدان به‌ له‌ش ساغی و سه‌لامه‌تیی کارگه‌ران له‌ پرۆژه‌کانی کارداو به‌رزکردنه‌وه‌ی راده‌ی ته‌ندروستیان و پاراستنیان له‌ به‌رامبه‌ر مه‌ترسی و نه‌خۆشیه‌کانی پیشه‌و زامداربوون به‌ هۆی کاره‌وه‌و دانانی پێوانه‌و مه‌رجی تایبه‌تی بۆیان و سه‌لامه‌تیی شوێنی کارو چاودیری کردنی جێبه‌جێ کردنی نه‌و پێوانه‌و مه‌رجانه‌.

۶- بایه‌خدان به‌ ته‌ندروستی ده‌روونی هاو‌لاتی و به‌شدار بوون له‌ دا‌بین‌کردنی پیتوستییه‌کانی.

۷- بلاو‌کردنه‌وه‌ی په‌روه‌ده‌ی ته‌ندروستی و هوشیاری ته‌ندروستی و ژینگه‌یی به‌شیه‌یه‌ک که پاراستنی مرۆف و نامیر مسۆگه‌ر بکا له‌ رێگه‌ی به‌رگرتن له‌ روودانی کاره‌ساتی کارو نه‌خۆشیی پیشه‌.

۸- مسۆگه‌ر کردنی ده‌رمان و پیتوستییه‌کانی و که‌ل و په‌لی پزشکی و جو‌زاو‌جو‌ری پیتوست بۆ پێشکه‌ش‌کردنی خزمه‌ت‌گوزاری پزشکی خۆپاراستن و چاره‌سه‌رکردن و بایه‌خدان به‌ (عیاده‌) ی میلی و سه‌ره‌رشته‌یکردنی و مسۆگه‌رکردنی نامیری تایبه‌تی که‌م نه‌ندامان.

۹- به‌شدار بوون له‌ پێگه‌یانندی کادری ته‌ندروستی یاریده‌ده‌رو به‌رزکردنه‌وه‌ی راده‌ی زانستی کارگه‌ران له‌ که‌رتی ته‌ندروستییدا و په‌ره‌پیدانی لیکۆلینه‌وه‌ی پزشکی و ته‌ندروستی، هه‌روه‌ها پێگه‌یانندی کادری پیشه‌یی به‌ پیتی پیتوستی نه‌خشه‌ی گه‌شه‌پیدانی هه‌ریم به‌شیه‌یه‌ک که توانای به‌ره‌مه‌یتان به‌رزبکاته‌وه‌ و جو‌ری کارکردن چاک بکا و لیکۆلینه‌وه‌ی زانستی له‌ بو‌اره‌کانی ته‌ندروستی و کارو به‌ تنگه‌وه‌هاتنی کۆمه‌لایه‌تیدا هان‌بدات.

۱۰- ریک‌خستن و چاودیری کردنی نه‌وانه‌ی پیشه‌ی پزشکی و ته‌ندروستی و سه‌لامه‌تیی پیشه‌یی ده‌که‌ن به‌هاو‌کاری له‌گه‌ل لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندیده‌اره‌کاندا.

۱۱- بایه‌خدا ن به تنگه‌وهاتن و راهیتانی هه‌رزه‌کاران و کم نه‌ندامان و دوواکه‌وتوان له‌ئه‌قلدا و که‌رولال و کویره‌کان له‌رووی په‌روه‌ده‌یی و پیشه‌یی و ره‌فتاره‌وه به‌شپه‌یه‌ک که به‌شداربوونیان له‌کاری گه‌شه‌پیدا‌ندا مسوگه‌ر بکاو نه‌وه‌یه‌ ده‌روونی و کۆملایه‌تییانه له‌کایه‌دا نه‌هیتلی که رتیگه‌ی ئه‌وه‌یان لی ده‌گری.

۱۲- بایه‌خدا ن به بزوتنه‌وه‌ی هه‌ره‌وه‌زی له‌هه‌رتیدا له‌رتیگه‌ی ئه‌وه‌ کۆمه‌لانه‌ی هه‌ره‌وه‌زییه‌وه که په‌یدا ده‌بن.

۱۳- هه‌ولدان بۆ مسوگه‌ر کردنی دابینی ته‌ندروستی (التامین الصحی) بۆ هاوالاتی یان.

مادده‌ی سێهه‌م:

۱- وه‌زیر: سه‌روکی بالای وه‌زارته‌وه‌ به‌ر پرسیا‌ره له‌رتینیشاندان له‌کاره‌کانیا‌ندا و سه‌ره‌رشتی و چاودیری کردنی چالاکیه‌کانی و هه‌ر له‌ویشه‌وه ئه‌وه‌ به‌ربارو فرمان و رتینمایانه‌ ده‌رده‌چن که په‌یوه‌ندیان به‌ئه‌رکه‌کانی وه‌زارت و ده‌زگا‌کانییه‌وه له‌رووی یاسایی و به‌رپه‌بردن و هونه‌رییه‌وه هه‌یه له‌چواچپه‌وه‌ی یاسا‌و په‌یره‌وه و رتینماییه‌ کاریکراوه‌کانی تر‌دا، هه‌روه‌کو و له‌به‌رده‌م ئه‌نجمه‌نی وه‌زیراندا به‌و مانایه‌ی که ئه‌ندامیکی هاو‌ه‌شیتی به‌رپرسیا‌ره.

۲- بریکاری وه‌زارت ئه‌وه‌ ئه‌رکانه‌ به‌جی دینی که وه‌زیر پیتانی ده‌سپیری.

۳- به‌رتیوه‌به‌رتی و دام و ده‌زگا‌کانی مه‌ل‌به‌ندی وه‌زارت له‌مانه‌ پیکدین:

ا - نووسینگه‌ی وه‌زیر: فه‌رمانه‌رتیک له‌پله‌ی به‌رتیوه‌به‌ر سه‌روکا‌یه‌تیی ده‌کا و چه‌ند فه‌رمانه‌رتیک یاریده‌ی ده‌دن.

ب- نووسینگه‌ی بریکار: فه‌رمانه‌رتیک به‌رتیوه‌ی ده‌با‌و چه‌ند فه‌رمانه‌رتیک یاریده‌ی ده‌دن.

ج - به‌رتیوه‌به‌رتی راگه‌یاندن و په‌یوندی : به‌نووسینگه‌ی وه‌زیره‌وه ده‌به‌سترتیه‌وه.

د - فه‌رمانگه‌ی یاسایی : به‌وه‌زیره‌وه ده‌به‌سترتیه‌وه.

۴- ئه‌نجمه‌ن : له‌به‌رتیوه‌به‌ره‌گشتییه‌کانی دیوانی وه‌زارت و ئه‌وه‌

فه‌رمانگانه‌ی پتیه‌ی به‌ندن و ژماره‌یه‌ک له‌پزیشکه‌ تاییه‌تکاره‌کان و هه‌ر

فه‌رمانه‌رتیک که وه‌زیرایده‌نی پیکدی.

مادده‌ی چواره‌م :

به‌رتیوه‌به‌رایه‌تیییه‌کانی دیوانی وه‌زارت و ئه‌م دام و ده‌زگایانه‌ی پت یانه‌وه

به‌ندن:

۱- به‌رتیوه‌به‌رتی گشتی دیوان: فه‌رمانه‌رتیک به‌پله‌ی به‌رتیوه‌به‌ری گشتی

سه‌روکا‌یه‌تیی ده‌کا‌و به‌رتیوه‌ی ده‌با که باوه‌رنامه‌ی سه‌ره‌تایی زانکۆی هه‌بی

و ئه‌م به‌شانه‌ی پتیه‌ ده‌به‌سترتیه‌وه.

ا - به‌شی به‌رتیوه‌بردن و کاروباری که‌سان.

ب- به‌شی کاروباری دارایی.

ج- بهشی چاودبیری و پیداجونوه.

۲- بهرتیوه بهرتیتی گشتی کاروباری تهندروستی: پزیشکیتیک به پلهی بهرتیوه بهرتی گشتی سهروکایه تی دهکا و نم بهرتیوه بهرتیتیوه بهشانهی پتیوه ده به سترتیته وه.

۱- بهرتیوه بهرتیتی خزمه تگوزاری پاریز (الوقایه) و پاریزگاری کردن له ژینگه که لهم بهشانه پیتکدی:

۱- بهشی به تاکان (الایته)

۲- بهشی پاریزگاری کردن له ژینگه.

۳- بهشی تهندروستی و سهلامه تی پیشهیی.

۴- بهشی دایکایه تی و مندالی.

۵- بهشی تهندروستی قوتابخانه و چاو.

۶- بهشی پاریزی تهندروستی.

۷- بهشی پشکینینی تهندروستی.

ب- بهرتیوه بهرتیتی خزمه تگوزاری چاره سه رکردن ، لهم بهشانه پیتکدی:

۱- خهسته خانه کان و مهلبه نده کانی تهندروستی و عیاده رسمی و نه هلی به کان.

۲- بهشی عیاده کانی پزیشکی.

۳- بهشی تهندروستی ددان.

۴- بهشی لیژنه پزیشکی به کان.

۵- بهشی ده رمان سازی (الصدلیه) و تاقیگه کان (المختبرات).

۶- بهشی تجهیزو شمه کی پزیشکی.

۷- بهشی دابین (التامین)ی تهندروستی.

۳- بهرتیوه بهرتیتی گشتی نه خشه کیشان و فیترکردنی تهندروستی : پزیشکیتیک سهروکایه تی دهکا و لهم بهشانه پیتکدی:

ا - بهشی نه خشه کیشانی تهندروستی.

ب- بهشی نه خشه کیشانی کومه لایه تی.

ج- بهشی به دو اداچوون.

د - بهشی سه رژیتری.

ه- بهشی نه ندازیاری و چاککردنه وه (الصیانه)

و- بهشی هیزی کارگر.

ز- بهشی فیترکردن و راهینان.

ح- بهشی شمه ک هینان له دهروه (استیراد).

۴- بهرتیوه بهرتیتی گشتی به تنگه وه هانتی کومه لایه تی: فرمانبه رتیک به پلهی

بهرتیوه بهرتی گشتی سهروکایه تی دهکا که باوه رنامه ی سه ره تایی زانکوی له

دهرووناسی (علم النفس) یا کومه لئاسی (علم الاجتماع) دا هه بی و نم بهشانه ی پتیوه ده به سترتیته وه:

- ۱- بهشی خزمه تگوزاری کۆمه لایه تی و به ته مه ندا چووان (المسنین).
- ب- بهشی کهم نه ندا مان (المعوقین).
- ج- سنووقی به ته نگه وه هاتنی خیزان.
- د- بهشی کاروباری کۆمه له هه ره وه زییه کان.
- ه- بهشی راهیتانی پیشهیی نافره تان.
- ۵- بهرته بهریتی گشتی (ضمان) ی کۆمه لایه تی: فهرمان بهریتیک به پله ی بهرته بهری گشتی سه ره و کایه تی ده کاو که باوه رنامه ی سه ره تایی زانکۆی هه بی و نه م به شانیه ی پیته ده به سترتیه وه:
- ۱- بهشی پشکنین و پیدا چوونه وه ی نابونه.
- ب- بهشی خزمه تگوزاری دوای فرۆشتن.
- ج- بهشی به کارخستن (التشغیل).
- د- بهشی خانه نشینی و بریتدان (التعویض).
- ه- بهشی جتی به جتی کردن.
- و- سنووقی (ضمان) ی کۆمه لایه تی.

مادده ی پینجه م:

فهرمانگه ی چاکسازی کۆمه لایه تی و به شه کانی: فهرمان بهریتیک به پله ی بهرته بهری گشتی بهرته بهری ده با که باوه رنامه ی سه ره تایی زانکۆی هه بی و فهرمانگه که که سایه تیی (معنوی) ی خۆی ده بی.

مادده ی شه شه م:

- نه و فهرمانگه و به شانیه له پارێزگا کانی هه ریمدا به وه زاره ته وه به ندن.
- ۱- فهرمانگه کانی ته ندروستی له پارێزگا کاندا.
  - ۲- به شه کانی به ته نگه وه هاتنی کۆمه لایه تی و خانه و په یمانگا کانی پابه ندیان له پارێزگا کاندا.
  - ۳- به شه کانی کارو (ضمان) ی کۆمه لایه تی له پارێزگا کاندا.

مادده ی هه وه ته م:

- ۱- نه رک و تاییه تکاری و دام و ده زگا کانی وه زاره ت به په پره ویتیک دیاری ده کرتین.
- ب- وه زیر بۆی هه یه بهرته بهریتی و بهش و لقی نوێ له کاتی پیتویستدا پیتکبیتن.

ج- وه زیر بۆی هه یه به پیتی پیتویست لیژنه ی هه میشه یی و کاتی پیتکبیتن.

مادده ی هه شه ته م:

وه زیر بۆی هه یه رتیمایی پیتویست بۆ ناسانی جتی به جتی کردنی حوکمه کانی نه م یاسایه ده ربکا.

مادده ی نۆیه م:

کار به هیج ده قیتیک نا کرێ که له گه ل حوکمه کانی نه م یاسایه نا کۆک بیت.

مادده ی ده یه م:

ده بی وه زیره په یوه ندیاره کان حوکمه کانی نه م یاسایه جتی به جتی بکه ن.

ماددهی یازدهه‌م:
نهم یاسایه له رۆژی بلاوکردنه‌وه‌یه‌وه له رۆژنامه‌ی رسمیدا کاری پێده‌کری.

جوهر نامق سالم
سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌نی نه‌شتمانیه‌ی کوردستانی عێراق

(هۆیه‌کانی ده‌رکردنی نهم یاسایه)

له به‌ریته‌که‌یه‌تانی ئه‌نجومه‌نی وه‌زیرانی هه‌ریه‌می کوردستانی عێراق و دامه‌زراندنی وه‌زاره‌تی تهن‌دروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی و به‌ نیازی په‌ره‌پێدانی دام و ده‌زگا‌کانی وه‌زاره‌ت به‌پیتی رێبازی یاسادانان بۆ هه‌ریه‌می کوردستانی عێراق وله‌ پێناوی زیاد کردنی چالاکی لێهاته‌توویی وه‌زاره‌ت له‌ به‌جیه‌یه‌تانی ئه‌رکه‌کانیدا به‌ره‌هایی و به‌دیه‌یه‌تانی نه‌و نامانجانیه‌ی لهم یاسایه‌دا نه‌خشه‌کیش کراون به‌شێوه‌یه‌ک که مافی ساغله‌می ته‌واوی تهن‌دروستی له‌له‌ش و نه‌قل و و ده‌رووندا له‌ بواری کۆمه‌لایه‌تیدا بۆ هاوولاتی مسۆگه‌ر بکه‌ن و به‌مه‌ستی بلاو کردنه‌وه‌ی خزمه‌تگوزاری تهن‌دروستی و کۆمه‌لایه‌تی له‌ ناوچه‌کانی هه‌رێمدا تا هاوولاتی یان بتوانن به‌ یه‌کسانی خزمه‌تگوزاری یان لهم بواردا ده‌سگیریه‌ی، نهم یاسایه‌ ده‌رکرا.